

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора економічних наук, професора
Петрик Олени Анатоліївни на дисертаційну роботу
Адамської Ірини Євгенівни на тему «Облік і аналіз в процесі
формування креації вартості підприємства (на прикладі підприємств
будівельної галузі в Україні)»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 071 «Облік і оподаткування»
галузі знань 07 «Управління та адміністрування»**

Актуальність обраної теми дослідження

Одним з інструментів ефективного ведення підприємницької діяльності є використання обліково-аналітичної інформації про вартість інституційної одиниці та її економічний потенціал, що забезпечує конкурентоспроможність та фінансову стійкість. Доступні ресурси будь-якого підприємства визначаються його власністю, тому від точності її оцінки залежить ринкова вартість суб'єкта будівельної сфери, перспективи розвитку, обсяги сплачених податків до бюджетів різних рівнів та, як наслідок, розвиток територій і громад.

В умовах господарювання, які склалися останніми роками, на будівельних підприємствах постійно відбуваються зміни, пов'язані з реорганізацією (поділом, об'єднанням, припиненням діяльності тощо). Такі процеси спричиняють трансформацію власності через купівлю-продаж, створення нового чи ліквідацію існуючого підприємства. З огляду на ці обставини, набувають особливої актуальності процеси оцінювання їхньої власності, як цілісного майнового комплексу.

Опрацювання досвіду діяльності підприємств будівельної галузі України доводить недостатність інформації щодо креації їх вартості. Відтак, це зумовлює потребу у оновленні та розвитку методик обліку та оцінки власності. Основна проблема полягає в тому, що на практиці не існує адаптованих до особливостей будівельної галузі методик визначення вартості підприємства, а

бухгалтерські механізми, які базуються на використанні похідних балансових звітів, у вітчизняній практиці не знайшли широкого застосування.

У сучасних економічних умовах, вартість бізнесу є ключовим показником результативності та стабільності діяльності суб'єкта господарювання, що й визначило головне наукове спрямування проведеного дослідження. Необхідність вирішення проблеми удосконалення та розвитку теоретичних, методичних та організаційних положення обліку й аналізу процесів креації вартості будівельних підприємств зумовив актуальність, своєчасність та практичну значимість проведеного дослідження.

Авторка із застосуванням комплексного підходу визначила мету дослідження, окреслила низку логічних завдань, спрямованих на її досягнення (які були успішно вирішені із застосуванням відповідних методів наукового пошуку), отримала належні результати новизни, які мають наукове та практичне значення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Західноукраїнського національного університету за темою госпдоговірної науково-дослідної роботи «Оцінка вартості приватного підприємства «Інвест Родина»: обліково-аналітичний аспект» (державний реєстраційний номер 0118U002270). У межах цієї теми авторка надала пропозиції щодо удосконалення методики й організації обліку та аналізу в процесі формування креації вартості будівельних підприємств. Також здобувачка зробила відповідний внесок у розвиток ініціативних науково-дослідних робіт кафедри фінансового контролю та аудиту: «Стандартизація бухгалтерського обліку і звітності в умовах імплементації європейського законодавства» (державний реєстраційний номер 0117U003468) й «Управління та адміністрування: локальні та глобальні проблеми розвитку обліку, аудиту та економічної експертизи» (державний реєстраційний номер 0120U103794).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, їх достовірність і новизна

Викладені у дисертації наукові положення, висновки та рекомендації характеризуються достатнім ступенем обґрунтованості та достовірності. Наукові результати теоретичного спрямування базуються на ґрунтовному вивченні та критичному осмисленні значної кількості інформаційних джерел, серед яких наукова спадщина вітчизняних і зарубіжних вчених, законодавчі та нормативно-правові акти, державні стандарти в галузі будівництва, статистичні матеріали. Застосована авторська методика дослідження ґрунтувалась на спостереженні, аналізі, синтезі й агрегуванні отриманої інформації, формуванні та апробації елементів методики в практичній діяльності підприємств житлового будівництва. Слід відзначити проведений критичний аналіз будівельного бізнесу, що дозволило автору зробити відповідні висновки щодо його тенденцій, перспектив розвитку та креації його вартості. Дисертанткою вдало застосовано аналітичний інструментарій та моделювання обліку вартості підприємства, процедури алгоритмізації процесу креації вартості будівельного підприємства.

Мета дисертаційного дослідження, яка полягає у розробці теоретичних положень, методичних основ і практичних рекомендацій для удосконалення процесу креації вартості підприємства, досягнута, а завдання виконані.

Основні положення дисертаційної роботи, що визначають її наукову новизну:

- обґрунтовано авторську модель визначення вартості компанії, яка залежить від мети оцінювання, застосованих підходів та впливу груп зацікавлених сторін (с.17), визначено мету креації вартості підприємства (с.23), уточнено термінологічний апарат;
- удосконалено методику креації вартості бізнесу на основі впорядкування застосування її методів з урахуванням особливостей для будівельних підприємств (рис.1.3, с. 25-30);

- визначено основних учасників інвестиційного процесу у житловому будівництві для оцінки їх впливу на креацію вартості будівельного підприємства за низкою критеріїв (рис.1.11, 1.12, с. 41-46);

- аргументовано особливості застосування принципів обліку у процесі креації вартості підприємств будівельної галузі (табл. 2.1, с.50-51) та на їх основі створено авторську облікову модель креації вартості підприємств із виокремленням 9 основних блоків та обґрунтуванням переваг і недоліків застосування окремих методів визначення вартості будівельного підприємства (підрозділ 2.3), узагальнено п'ять концептуальних етапів комплексної методики креації вартості та облікових механізмів їх реалізації (с. 55-58, 62-64);

- удосконалено обліковий процес креації вартості будівельного підприємства за його етапами (реалізація активів; погашення зобов'язань; використання схем коригування; застосування ціни реалізації; використання механізму оподаткування; обчислення вартості будівельного підприємства) із застосуванням основних методів креації, універсальним для застосування на підприємствах житлового будівництва визнано змішаний метод визначення креації вартості (підрозділ 2.1) та запропоновано коригування поточного облікового періоду у розрізі їх груп, відображення коригувань активів і пасивів у спеціальній відомості (таблиця 2.4);

- удосконалено організаційно-методичні засади здійснення комплексного аналізу фінансового стану суб'єктів господарювання (з урахуванням галузевих особливостей), що уможливило побудову матриці фінансового стану підприємств житлового будівництва та розробку алгоритму вибору методу оцінювання вартості будівельного підприємства (с. 112-121);

- розвинуто підходи до оцінки результатів комплексного аналізу шляхом застосування інтегрального показника оцінки фінансового стану,

що забезпечує одночасну оцінку якісних і кількісних параметрів досліджуваних підприємств будівельної галузі (с. 136-140).

Отже, наукові положення, висновки та рекомендації, що сформульовані дисертанткою, обґрунтовані на достатньому науково-теоретичному рівні, логічно пов'язані із метою та завданнями дослідження, отримані на основі застосування відповідних методів, підтверджені апробацією на наукових конференціях та практичним впровадженням.

Практичне значення отриманих результатів

Результати дослідження та зроблені висновки, що стосуються теоретичних та методичних положень, можуть бути використані для практичного впровадження та майбутніх наукових розвідок в частині вдосконалення обліку й аналізу процесів креації вартості підприємств. Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що доведено ефективність креації вартості підприємства за змішаною методикою, яка поєднує ефекти від використання витратного та доходного методу або комбінації кількох методів, які доповнюють один одного; впроваджено облікову модель креації вартості підприємства та механізм її реалізації у розрізі етапів за умови трансформації власності підприємства житлового будівництва.

Підтвердження практичної значимості одержаних результатів забезпечено відповідними довідками: Товариства з обмеженою відповідальністю «Проф Буд» (довідка про впровадження № 1 від 12.02.2020 р.), Товариства з обмеженою відповідальністю «Домобудівник» (довідка № 1-20 від 20.04.2020 р.), Приватного підприємства «Інвест Родина» (довідка № 355 від 20.12.2019 р.), Товариства з обмеженою відповідальністю «Куличівка» (довідка № 12 від 10.09.2020 р.). Також теоретичні положення та науково-практичні рекомендації авторки застосовуються у навчальному процесі в межах курсів «Бізнес-аналіз. Практикум», «Економічний аналіз», «Експрес діагностика бізнесу та прийняття рішень» у Західноукраїнському

національному університеті (довідка про впровадження в навчальний процес результатів дисертаційної роботи № 126-28/2000 від 28.09.2021 р.).

Теоретична обґрунтованість і практична значимість результатів, отриманих у процесі наукових досліджень Адамської І.Є., визначають доцільність подальшого їх використання в господарській діяльності суб'єктів бізнесу та у навчальному процесі.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій у наукових публікаціях

Основні положення дисертації Адамської І.Є. оприлюднені належним чином у 14 наукових працях (одна з яких у співавторстві), в т. ч. одна колективна монографія (обсягом 0,57 друк. арк., особисто авторці належить 0,25 друк. арк.); шість статей (2,76 друк. арк.) у наукових фахових виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз; сім публікацій апробаційного характеру (1,05 друк. арк.). Загальний обсяг публікацій становить 4,38 друк. арк., з яких здобувачці особисто належить 4,06 друк. арк.

Робота пройшла апробацію на шести міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Зазначені друковані праці за своїм обсягом та кількістю відповідають вимогам щодо публікацій основного змісту дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Їхній зміст повною мірою відображає основні наукові результати дисертаційного дослідження, що винесені на захист. Особистий внесок авторки у праці, що видана у співавторстві, чітко виокремлено у переліку публікацій.

Структура, стиль та мова дисертаційної роботи

Загальний обсяг дисертаційної роботи становить 164 сторінки. Список використаних джерел охоплює 199 найменувань. Дослідження містить 37 таблиць, 22 рисунки, 18 формул та 7 додатків. Авторкою дотримано наукового стилю викладення матеріалу, дисертація підготовлена українською мовою.

Загалом оформлення дисертаційної роботи та анотації відповідають вимогам стандартів МОНУ.

Дотримання академічної доброчесності

Порушення академічної доброчесності у дисертаційній роботі Адамської І.Є. не виявлено. Під час виконання дослідження здобувачка дотримувалась етичних принципів, встановлених законодавством України про освіту. Так, при використанні ідей та наукових доробок інших авторів робота містить посилання на відповідні доступні інформаційні джерела, інші ресурси як українського, так і зарубіжного походження, цитування належним чином оформлене. Авторкою достовірно висвітлено інформацію про використані методи і результати проведеного дослідження, дотримано норм чинного законодавства щодо авторського права і суміжних прав.

Відповідність дисертації спеціальності і вимогам, що висуваються до дисертацій, які подано на здобуття ступеня доктора філософії

Теоретичні та практичні положення дисертаційної роботи, висновки та рекомендації, структура та обсяг роботи, рівень наукової новизни та її обґрунтованість, висвітлення у публікаціях авторки загалом відповідають «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року.

За науковою спрямованістю питань, досліджених у роботі, дисертація Адамської І.Є. відповідає спеціальності «Облік і оподаткування».

Дискусійні питання та основні зауваження

У цілому позитивно оцінюючи результати дисертаційної роботи, зазначимо окремі зауваження та питання, які мають дискусійний характер:

1. На нашу думку, тему роботи варто було сформулювати у такій редакції: «Облік і аналіз в процесі формування креації вартості підприємств будівельної галузі». Такий підхід дозволив би зробити її більш лаконічною і у той же час сприяв би чіткому окресленню предмета та об'єкта дослідження. Також слід зазначити деяку суперечність між визначенням сфери дослідження у предметі та об'єкті (с.5) – відповідно «будівельні підприємства» та «житлове будівництво», яке складає лише певний (хоча і значний) сегмент будівельної галузі.

2. При описі методів дослідження (с.5) потрібно було дати конкретну інформацію про те, для чого саме кожен метод був застосований у розрізі питань, які за його допомогою вирішувались.

3. При опрацюванні термінологічного апарату здобувачка зробила спробу дослідження поняття «креація вартості» шляхом висвітлення теоретичних напрацювань низки вітчизняних та зарубіжних науковців, нормативних документів щодо оцінювання вартості підприємства та підходів до її здійснення. Разом з тим у підрозділі 1.1, у якому викладено ці питання, відсутнє чітке авторське визначення «креації вартості будівельного підприємства», використано сутнісно не розтлумачені терміни «креаційний процес», «процес креації», «квантифікація» процесу креації та інші, які потребують належного впорядкування.

4. У дисертації опрацьовано значний обсяг статистичних даних для характеристики діяльності підприємств будівельної галузі (підрозділ 1.2) та аналізу формування креації вартості підприємств (розділ 3). Проте авторка обмежилася лише періодом 2015–2019 років. Доцільно було розширити часовий проміжок обстеження доступною інформацією за 2020-2021 роки, оскільки це дозволило би визначити сучасні тенденції розвитку галузі та врахувати їх у контексті вирішення поставлених завдань, зважаючи приріст

обсягів робіт у дорожно-транспортному і житловому будівництві в 2020-2021 роках.

5. Більш поглибленого обґрунтування потребує пропозиція авторки щодо формування загальної вартості коригування відхилень балансової вартості від ринкової вартості активів і зобов'язань при реалізації моделі креації вартості будівельних підприємств за допомогою забалансових рахунків 061 «Відхилення балансової вартості активів від ринкової вартості» та 062 «Відхилення балансової вартості зобов'язань від ринкової вартості» до рахунка 06 «Відхилення балансової вартості» (с. 56-57).

6. Наведені методики визначення і відображення у системі бухгалтерського обліку власності за вартістю чистих активів (с. 60-61), облікові механізми процесу креації вартості (с. 63-64), інтерпретація використання «моделі Гордона» (с. 83), обчислення сукупного зносу (с. 93-94), лгоритм визначення вартості об'єкта із застосуванням кількох методичних прийомів (с. 112) доцільно було проілюструвати у роботі конкретними цифровими розрахунками для визначення можливості їх практичної реалізації та виявлення переваг і недоліків. Авторка обмежилася наведенням лише формул або алгоритмів.

7. Здобувачкою у роботі використано значну кількість праць російських авторів, що у існуючих умовах воєнного стану в Україні через російську військову агресію є не досить коректним.

8. Дисертація містить недоліки технічного характеру, які стосуються таких аспектів: не коректна нумерація сторінок у змісті та тексті роботи, оскільки вступ має бути на сторінці 3; форматування тексту роботи із не дотриманням встановлених вимог – кожен підрозділ починається з нової сторінки, через що виникають прогалини без тексту роботи; окремі не заповнені документи та відсутність у них обов'язкових реквізитів щодо одиниць виміру показників (наприклад, таблиця 2.5 с. 82-83, друга частина таблиці 2.4 с. 75-76), що ускладнює розуміння застосування пропозицій авторки; редакційні та стилістичні неточності.

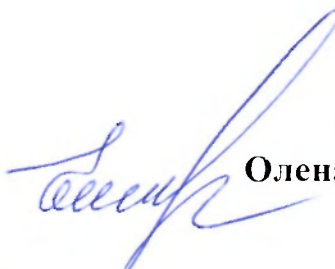
Загальний висновок

Зазначене вище дає підстави зробити висновок, що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії дисертаційна робота, є самостійним, логічним, завершеним дослідженням, зроблені висновки і теоретичні узагальнення є достатньо обґрунтованими та мають наукову новизну, практичну значимість.

За своїм змістом, структурою, якістю наукових розробок, оформленням, повнотою викладення основних елементів новизни в опублікованих працях, рівнем апробації та практичного впровадження дисертація Адамської І.Є. на тему «Облік і аналіз в процесі формування креації вартості підприємства (на прикладі підприємств будівельної галузі в Україні)» у цілому відповідає «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 року, Вимогам до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України № 40 від 12.01.2017 року, а її авторка – Адамська Ірина Євгенівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю «Облік і оподаткування».

Офіційна опонентка:

доктор економічних наук, професор,
завідувачка кафедри аудиту
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана

Олена ПЕТРИК

